

Заняття № 6.

Леся Українка. Життя поетеси, її мужність і сила духу

*Від часу Шевченкового «Поховайте та вставайте, кайдани порвіте»
Україна не чула такого сильного, гарячого та поетичного слова,
як із уст сеї слабосилої хорої дівчини.*

Іван Франко

Окрилюймося!

1.1. Дівчина - стоїк. Дитинство поетеси

Життєве кредо цієї талановитої мужньої жінки сформульоване в її поетичних рядках:

Так! Я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! Геть, думи сумні!

Колись давньогрецький мудрець Зенон проводив свої заняття біля портика (галереї з колонами) Стоя в Афінах. Він говорив, що людина повинна надавати перевагу розумові, а не почуттям, має мужньо й стійко переносити труднощі, негаразди. Так виник філософський напрям – стоїцизм, а його прибічників почали називати стоїками. Тепер про людину, яка виявляє стійкість і мужність, говорять, що вона має стоїчні риси характеру.

Саме такий характер і мала видатна українська поетеса Леся Українка. Справжнє ім'я її Лариса Петрівна Косач. *«Се талант наскрізь мужній, хоч не позбавлений жіночої грації й ніжності»*, – писав І. Франко.

Лесі Українка народилася 25 лютого 1871 р. на чарівній Волині у дворянській сім'ї. Родина Косачів - Драгоманових була надзвичайною, адже дала Україні й світові кількох письменників, учених, громадянських діячів. Мати Лесі – відома письменниця, сподвижниця української культури Олена Пчілка. Батько – високоосвічений поміщик, який дуже любив літературу й живопис. Дитячі роки Лесі минули на Волині: у Новограді-Волинському (1871 – весна 1879), Луцьку, в селі Колодяжне, що під Ковелем.

Літераторами, науковцями, громадськими діячами були її дядько (брат по матері) Михайло Драгоманов, тітки по батькові, брат Михайло Обачний, його дружина, сестри. Але найзнаменитішою була Леся Українка. Дівчина навчилася читати ще в чотири роки, шестилітньою вона вже майстерно вишивала, а в дев'ять написала свій перший вірш. Про рівень її розвитку свідчить і те, що всього в 19 років Лесі Українка написала підручник «Стародавня історія східних народів» для своїх сестер. Крім того, вона знала до десятка мов – українську, німецьку, англійську, польську, російську, італійську та ін.. Прекрасно грала на фортепіано.

Була відчайдушним дівчиськом, верховодила навіть у хлоп'ячому гурті. Та ось трапилося нещастя – узимку, під час Водохреща, у неї промокли ноги, вона застудилася й отримала важку недугу на все життя. Через це не могла відвідувати школи, але наполегливо вчилася сама та за допомогою батьків.

1.2. У родинному колі Лесі Українки

Із шістьох дітей, що були в Косачів (два сини й чотири дочки), найбільше в батька вдалася Леся: і вродою, і характером, і звичками. Обидва вони були однаково лагідні та безмежно добрі, стримані, терплячі, однаково наділені виключною силою волі. Вони обоє були поблажливі в ставленні до інших, але

Мати. Олена Пчілка

Батько. Петро Косач

не до себе. Матір Леся «сприймала по-своєму, як розумну, але надто вже прискіпливу, сувору і категоричну жінку».

Олена Пчілка, незважаючи на своє дворянське походження, вважала, що її діти повинні добре знати життя простого народу, його звичаї, традиції, любити свій рідний край. Тому вона возила їх у мальовничі міста України, привчала дочок до вишивання, спонукала до вивчення фольклору – разом вони записували слова й ноти народних пісень, замальовувала узор вишивок. Ще зовсім малою, боячись хижих звірів, Леся бігала місячної ночі в сусідній ліс, бажаючи побачити там мавку, про яку розповідала їй у ранньому дитинстві мати й ніжний образ якої вона відтворила пізніше в «Лісовій пісні».

Леся у дитинстві

Кадр з мультфільму «Мавка»

Характер Лесі Українки яскраво розкривається в її поезіях і драматичних поемах. До речі, свій псевдонім Лариса Косач запозичила в дядька – Михайла Драгоманова, яким вона захоплювалася й пишалася. Він підписував свої літературні твори як «Українець».

Михайло Драгоманов

Псевдонім Українка з'явився 1884 року, коли дівчині було всього тринадцять. А Лесею її лагідно називали в сім'ї, тож не дивно, що тверде «Лариса» вона замінила на тендітне «Леся».

1.3. Освіта

Освіту майбутня поетеса здобувала вдома. У родині Косачів батьки не пропонували дітям спеціальних дитячих книжок. Лесина мати вважала, що вони лише псують смак «кисло-солодким сюсюканням», тож діти читали античні міфи, фольклорні збірники (особливо пісні й казки), розповіді про подорожі, пригоди.

Змалечку Леся наполегливо займалася самоосвітою. Вона відзначалася високим рівнем ерудиції, опанувала багато іноземних мов. На розвиток Лесиної особистості впливало родинне оточення: Косачі товаришували з відомими діячами української культури, зокрема з письменником Михайлом Старицьким та видатним композитором Миколою Лисенком.

Як зазначалося вище, рідний дядько поетеси, визначний учений і громадський діяч Михайло Драгоманов, був для неї найавторитетнішим учителем і порадником.

Родина Косачів

1.4. Діяльність Лесі Українки

Коли дівчинці було 9 років, заарештували за революційну діяльність її тітку Олену Антонівну Косач. Ця подія надзвичайно схвилювала Лесю, і вона написала вірш «Надія» – перший відомий нам твір письменниці. Уперше ім'я Лесі Українки з'явилося у 1884 р. у львівському журналі «Зоря», де було надруковано вірші 13-літньої поетеси «Конвалія» і «Сафо». Із того часу її твори все частіше публікуються в різних виданнях, а 1893 р. у Львові вийшла перша поетична збірка «На крилах пісень».

З кінця 80-х років XIX ст. Леся Українка живе в Києві. Вона стає душею літературного об'єднання творчої молоді «Плеяда», часто буває також на потаємних сходках, де читались і обговорювались реферати на політичні теми, велись гарячі дискусії.

Із «Плеядою» пов'язаний початок роботи Лесі Українки-прозаїка. Вона пише оповідання «Така її доля», «Святий вечір» та ін., які публікуються в журналах «Зоря», «Дзвінок». Одночасно молода письменниця займається перекладами, віддаючи цій справі багато часу й енергії. Найбільше уваги приділяє вона поезії Генріха Гейне. У 1892 р. у Львові з'явилась українською

мовою «Книга пісень» німецького поета, куди ввійшли 92 переклади Лесі Українки.

У 1893 році у Львові за допомогою І.Франка виходить перша збірка віршів письменниці – «На крилах пісень». Друга поетична книжка Лесі Українки «Думи і мрії» виходить у Львові 1899 р.; письменниця активно друкується в журналах «Народ», «Житє і слово», «Літературно-науковий вісник», готує нову збірку (третю) «Відгуки», яка вийшла у Чернівцях 1902 р.

Одночасно з віршами Леся Українка писала й оповідання, публіцистичні та літературознавчі праці. Та чи не найвищої вершини її талант сягнув у драматичних творах, яких вона написала чимало.

Особливе місце у творчій біографії Лесі Українки посідає фольклор. Вона збирала й записувала обряди, пісні, думи у виконанні кобзарів, щоб урятувати від забуття. Із цих зацікавлень у спадщині письменниці зберігається рукописний зошит колодяженських пісень (весільні, обжинкові, родинно-побутові, веснянки, колядки), друкована збірка «Дитячі гри, пісні й казки» (1903 р.), упорядкований збірник «Народні пісні до танцю» (54 тексти). Тридцять записів веснянок і пісень з голосу Лесі Українки зробив Микола Лисенко, 225 пісень увійшло до збірки «Народні мелодії. З голосу Лесі Українки», яку упорядкував і видав 1917 р. її чоловік Климент Квітка.

Климент Квітка

1.5. Боротьба Лесі Українки зі своєю хворобою

У 1883 році Лесі в Києві прооперували ліву руку, що позбавило її можливості грати на фортепіано (дівчина мама неабиякі музикальні здібності). З цього часу назавжди скінчилося навчання Лесі з учителями, вона самотужки здобувала освіту – джерелом знань для неї були книжки й саме життя.

Пізніше в Берліні Лесі прооперували ногу, а туберкульоз прокинувся в легенях, потім у нирках. Але в боротьбі з хворобою Леся настільки загартувалася, що самостійно вивчила мови – французьку, англійську, італійську, німецьку, польську, болгарську, старогрецьку, латинську.

Стан здоров'я письменниці погіршився, і вона їздила на лікування в Грузію та Єгипет. Та незважаючи на важкий фізичний стан, перемагаючи

біль силою свого духу, Лесі Українка саме в останні 4 – 5 передсмертних років створила такі геніальні твори, як «Лісова пісня», «Камінний господар», «Орґія», «Триптих».

Це була титанічного духу жінка, дочка Прометея...

Останнє фото Лесі Українки (Київ, 1913р.), уже смертельно хворої. Але ми бачимо той же мудрий, добрий, пророчий, хоч і засмучений погляд, чисте, ясне чоло...

Боротьба й праця. Такий був сенс усього життя Лесі Українки, життя, гідного подиву й захоплення. Першого серпня 1913 року в невеличкому грузинському містечку Сурамі відходила у вічність Леся Українка – видатна поетеса України й жінка з трагічною долею. Тіло Лесі Українки перевезли до Києва й поховали на Байковому кладовищі.

Сучасний образ Лесі Українки